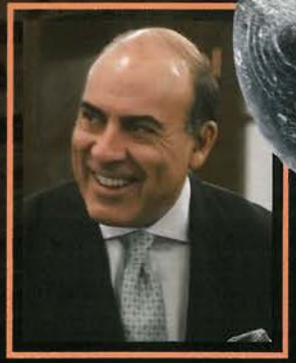
4000 YILLIK
ASURLU TÜCCAR PUZUR-AŠŠUR'DAN MUHTAR KENT'E
SERÜVEN



A 4000 YEAR OLD
FROM ASSYRIAN TRADER PUZUR-AŠŠUR TO MUHTAR KENT
JOURNEY



4000 YILLIK
ASURLU TÜCCAR PUZUR_AŠŠUR'DAN MUHTAR KENT'E
SERÜVEN

A 4000 YEAR OLD
FROM ASSYRIAN TRADER PUZUR_AŠŠUR TO MUHTAR KENT
JOURNEY

SERGİ GENEL KOORDİNATÖRÜ
Ayşegül SALİHOĞLU

SERGİ TASARIMI
ABT Grup Restorasyon Mimarlık Mühendislik İnşaat
Fatih Mehmet BÖLÜKLER

SERGİ KURULUMU
Fatih Mehmet BÖLÜKLER

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

1869
KÜLTÜR VARLIKLARI
VE
MÜZELER
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KATALOG

EDİTÖR
Seracettin ŞAHİN

KATALOG MADDE YAZARLARI
Deniz KANBEROĞLU
Murat BOZCU
Sümeyra SAVUR YILDIZ

KİTAP TASARIMI VE UYGULAMA
Meriç URAL

FOTOĞRAF
Hadiye CANGÖKÇE

BASKI: 1000 Adet

ISBN: 978-9944-264-88-4

OCAK 2018

DENİZLER KİTABEVİ
İstiklal Cad. No: 199/A Beyoğlu/İSTANBUL
Sertifika Numarası / Certificate Number: 16275

Ofset Yapımevi - Ofset Filmcilik ve
Matbaacılık San. ve Tic. A. Ş.
Çağlayan Mahallesi Şair Sokak
No: 4 Kağıthane İstanbul
Sertifika Numarası : 123 26

ÇİVİ YAZISININ DOĞUŞU VE ÇİVİ YAZILI TABLETLER

THE BIRTH OF CUNEIFORM

DOÇ. DR. RUKİYE AKDOĞAN
ÖĞR. GÖR. DR. AYŞE KARADUMAN
SERACETTİN ŞAHİN

Yazının doğuşundan milyonlarca yıl önce yaşam olmasına rağmen, tarih yazı ile başlamıştır. Ancak son zamanlarda yazı tarihi üzerinde yapılan araştırmalarda birçok yazının resim yazısından doğduğu anlaşıldığı için, yazının daha Üst Paleolitik devirlerin duvar sanatında başladığı ileri sürülmüştür. Buna göre, duvarlara ve kayalara çizilen hayvan ve insan resimleri ile işaretler, yazının ilk öncüleri olarak kabul edilmelidir.

Dünyadaki ilk yerleşik medeniyetler, Önasya'daki büyük nehirlerin kıyılarında kurulmuştur. Önasya medeniyetleri olarak bunlar Mezopotamya, Mısır ve Anadolu'dur. Çivi yazısı Mezopotamya'da, hiyeroglif yazısı Mısır'da, Anadolu'da ise hem çivi yazısı ve hem de hiyeroglif yazısı Hitit ve Geç Hitit Döneminde kullanılmıştır.

Çivi yazısı ilk olarak M.Ö. IV. bin yılın sonlarında Mezopotamya'da ortaya çıkan bir yazı sistemidir. Mezopotamya Bölgesi ise bilindiği üzere, Dicle ve Fırat nehirlerinin suladığı alanlara verilen coğrafi isimdir. Her iki nehrin de yükselip alçalması sebebiyle, yıl içerisinde nehir boyunca oldukça kaliteli bir kil tabakası meydana gelmekteydi. Bu coğrafyada yaşayan insanlar burada zahmetsiz olarak biriken kili, kerpiç, tuğla veya çanak-çömlek yapımı gibi çeşitli alanlarda kullanmışlardır. Yazı hammaddesi olarak da kilden yapılan tabletler yaygın bir biçimde kullanılmıştır. Bu tabletlerin adı Sümercede DUB, Akkadcada *tuppu* idi. Bir kil tabletin geleneksel formu

While human beings were around for a long time prior to it, history starts with writing. However, given that writing emerged from pictograms, recently there there have been those who claim that writing must be taken to have started with the cave art of the Upper Paleolithic. The claim is that the drawings of humans and animals, and the signs and shapes on cave walls and rocks must be considered as the precursors of writing.

The first settled civilisations were built along the shores of the great rivers of the Near East, in Mesopotamia, Egypt and Anatolia. Cuneiform writing was used in Mesopotamia, hieroglyphics in Egypt and, in the Hittite and Late Hittite periods, both cuneiform and hieroglyphics in Anatolia.

Cuneiform is a system of writing that first emerged towards the end of the fourth millenium BCE in Mesopotamia, the region that lies between the Tigris and Euphrates rivers. As the two rivers rose and subsided through the year, a layer of high quality clay was deposited along their shores. The people of the region used this clay effortlessly to make mud-bricks, bricks and pottery. And the use of clay tablets for writing was widespread. These tablets were called DUB in Sumerian, *tuppu* in Akkadian,. Traditionally, a clay tablet was rectangular, with a slightly convex frant and a flat back.

Excavations in old Uruk, known as Erek in the Old Testament and Varka in our day, in southern Mesopotamia,



dikdörtgen şeklindedir. Tabletin ön yüzü biraz bombeli arka yüzü ise düzdür.

Güney Mezopotamya'da bugün Varka denilen ve Tevrat'ta Erek olarak geçen eski Uruk şehri kazılarında IV. tabakada Sümerlere mal edilen üzerlerinde resimler ve birtakım sayılar yazılı kilden tabletler bulunmuştur. Bunlar mabede giren ve çıkan mallarla ilgili sayılar idi. O dönemde, insanlar da dahil olmak üzere her şey tanrıların malı idi. İnsanlar tanrılar için çalışıyorlardı ve kazançlarını da mabette birleştiriyorlardı. Herkes elde ettiği ürünü tanrının evine, mabede getirip teslim ediyor, rahipler de her vatandaşın teslimatını tabletlere resmediyorlardı. Böylece Sümerler mabet ekonomisinin zorunluluğu ile piktografik yazıyı, yani resim yazısını icat etmişlerdir.

Uruk kazılarında IV b tabakasında bulunan bu tabletler üzerinde birtakım rakamlarla ev ya da kulübe, çeşitli şekillerde kaplar, keçi, koyun, sığır gibi evcil hayvan kafaları yanında balık, kuş gibi av hayvanları veya insan vücuduna ait baş, el, ayak gibi çeşitli organlar görülmektedir. Bu tabakada resimler tabletler üzerine neredeyse rastgele resmedilmişti. Oysaki devam eden Uruk III (Cemdet Nasr) tabletlerinde resimler birbirlerinden çizgilerle ayrılıyordu ve resimler gittikçe çizgi halini alıyordu. Uruk IV metinlerindeki resimler, Cemdet Nasr tabletlerindeki işaretlerden daha az çeşitlilik gösteriyorlardı.

Uruk'un en üstteki (a) tabakasındaki tabletler üzerindeki işaretler, Uruk IV ve Uruk IVb tabakalardakilere göre daha mükemmel idi. Daha sonra Babil'in kuzeydoğusunda Kiş yanındaki Cemdet Nasr kazılarında da bu tabletlerin daha gelişmiş resimleri bulunmuştur. İlk yazılı tabletlerin bulunduğu Uruk IV ve Cemdet Nasr kültürleri, M.Ö. 3200-2800 yılları arasına tarihlenmektedir.

Sümerlilerden yazıyı Akadlar devralmıştır. Akadlar, Sami kökenli bir toplumdur. Akadca; Babilce, Asurca, İbranice, Aramice ve Arapça gibi Sami kökenli bir dildir. Akadca, Asurca ve Babilce Doğu Sami kolunu, Ugaritçe, Amurru dili, Fenike dili, Aramice ve Eski İbranice Batı Sami kolunu oluşturmaktadır.

Akadca Eski Önasya'da uzun bir süre için uluslararası dil olarak kullanılmıştır. M.Ö. II. binde diplomatik ve yazışma dili olan ve yaklaşık 2500 yıl süreyle Eski Yakın

have yielded, in level IV, Sumerian clay tablets with pictures and numbers on them. These are thought to refer to goods entering and leaving the temple. Everything then, including human beings, belonged to the gods. Men worked for the gods and pooled their income at the temple. Everyone brought what they produced to god's house, the temple, and the priests recorded pictorially what every citizen delivered on tablets. In this way, as a necessity of the temple economy, the Sumerians invented pictographic writing.

On the tablets found at Uruk IVb are depicted houses or huts, variously shaped vessels, fish and birds or the heads of such domesticated animals as goats, sheep and cows, human heads, hands and feet, as well as numbers. At this level, the pictures appear to have been drawn on the tablets in a random manner. On the later Uruk III (Jemdet Nasr) tablets, by contrast, lines separate the pictures, and the pictures begin increasingly to look like lines. There is also a greater variety of pictures on the Jemdet Nasr tablets.

The writing on tablets found at the uppermost (a) level in Uruk is better and more advanced than that in Uruk IV and Uruk IVb. Even more advanced pictograms are to be seen on the tablets found at the Jemdet Nasr excavations near Kish, northwest of Babylon. The Uruk IV and Jemdet Nasr cultures, where the first tablets with writing were found, 3200-2800 BCE.

The Akkadians, a Semitic peoples, took writing over from the Sumerians. Akkadian, like Babylonian, Assyrian, Hebrew, Aramaic and Arabic, was a Semitic language. The first three of these represent the eastern Semitic languages, while Ugaritic, Amurru, Phoenician, Aramaic and Ancient Hebrew were the western Semitic languages.

Akkadian was used for about 2500 years, starting in 2000 BCE, as the language of diplomacy and international correspondance in the near East. The clay tablet that records the treaty of Kadesh, the oldest known written treaty in history, signed between Hittite king Hattusili III and pharaoh Ramesses II and found in Boğazköy (Hattuša), was written in Akkadian.

A rather more developed version of Akkadian is seen

Doğu kültürüne aracılık eden Akadca yazılı belgeleri, çok geniş bir alana yayılmıştır. Boğazköy'de bulunan ve dünyanın en eski yazılı antlaşması olarak bilinen Kadeş Antlaşması, Hitit Kralı III. Hattuşili ve Mısır Firavunu II. Ramses arasında yapılan kil tablet üzerine yazılı nüshanın Akad dili ile yazılmış olması bunun en önemli kanıtıdır.

Akadca'nın biraz daha gelişmişi Kuzey Mezopotamya'da kullanılan çivi yazısıdır. Ninive'de Asurbanipal (M.Ö. 668-626) Kütüphanesi'nde bulunan tabletler, makbuz senetleri, toplama listeleri, resmi ve özel yazışmaların yanı sıra tıp, astronomi, büyücülük ve edebiyat gibi konuları içeriyor.

Akadca'nın diğer lehçesi olan Babilce, Güney Mezopotamya'da yaygın olarak kullanılmıştır. Babilce ikinci bin yılın yarısından itibaren, Anadolu, Doğu Akdeniz kıyıları ve Mezopotamya'da kültür ve diplomasi dili olarak kullanılmıştır.

Çivi yazısı, Akad İmparatorluğu'nun emperyalist politikası nedeniyle, Asur'a ve Elam'a yayılmıştır. Bu dönemde Kuzey Mezopotamya'da yaşayan Hurriler de kendi dillerini ifade etmek için Akadca çivi yazısını kullanıyorlardı. Daha sonra batıya göç eden Hurriler'den bu yazıyı Hititler aldıkları gibi, kendilerine ait özel yazıları olan Mısırlılar bile, bir zaman için, Amarna Çağında (M.Ö. 1400-1350) o zamanki uluslararası dil ve yazı olarak Akadca'yı kullanmışlardır.

M.Ö. 3200'lerde Sümerler tarafından icat edilen çivi yazısı, doğuda İran'dan, batıda Anadolu ve Akdeniz'e kadar yayılmış ve M.Ö. I. yüzyıla kadar, yani üç bin sene boyunca muhtelif kavimler tarafından kullanılmıştır. Daha sonra, öğrenilmesi daha kolay olan Fenike alfabesinin yayılması üzerine, kullanılmaz hale gelmiş ve nihayet tamamen unutulmuştur.

Sümer tabletleri üzerinde öncelikle Anton Deimel, sonra da Adam Falkenstein çalışarak bu resimlerin nasıl çivi yazısına çevrildiğini, başka bir ifade ile hangi çivi işaretinin hangi resimden çıktığını bulmaya çalışmışlardır. Bu eski Sümer tabletleri üzerindeki resimler tablete dikey olarak değil, 90 derece çevrilerek yatık durumda çizilmiştiler. Falkenstein'e göre bu durum, yazıya doğru atılmış bir adımdı. Böylece Sümerler daha Uruk III (Cemdet Nasr) döneminde resimleri çizgisel bir şekilde

in northern Mesopotamia, in cuneiform writing, on the tablets of the Ashurbanipal (668-626 BCE) Library in Nineveh. These include official and private correspondance, collection lists and receipts, as well as texts onmedicine, astronomy, magic and literature.

Babylonian, a dialect of Akkadian, was widely used in southern Mesopotamia. Starting in the middle of the second millenium BCE, Babylonian became the language of culture and diplomacy in Anatolia, the eastern Mediterranean and Mesopotamia.

Cuneiform writing was carried to Assyria and Elam through the Akkadian Empire's imperialist policies. The Hurrians in northern Mesopotamia used Akkadian cuneiform to write their own language. As the Hurrians moved west, the Hittites took cuneiform from them, and even the Egyptians, who had their own script, used the Akkadian language and cuneiform for a time in the Amarna period (1400-1350 BCE).

Invented by the Sumeriand in around 3200 BCE, cuneiform was used over a large area, from Iran in the east to Anatolia and the Mediterranean in the west. It remained in use by many peoples until the first century BCE, for about 3000 years. The spread of the Phoenician alphabet, easier to learn, then began to replace cuneiform until it was completely forgotten.

Working on Sumerian tablets, Anton Deimel and then Adam Falkenstein attempted to work out how the pictograms evolved into cuneiform. Pictograms were written on Sumerian tablets not vertically, but rotated by 900. Falkenstein considered this to be a step towards writing. As early as the Uruk III (Jemdet Nasr) period, the Sumerians turned the pictograms into a linear form, thus making them suitable for writing. Another step forward in the Uruk III period was that two syllables were now merged to express certain abstract concepts that could not be depicted pictorially. Thus, an additional sign next to the pictorial representation of a human head now meant door and mouth. Similarly, a picture of a plant next to a human head, with two little lines connecting them meant food. This writing became widespread in all Sumerian cities in the Jemdet Nasr period.

çizerek yazıya kullanışlı bir içerik vermeyi başarmışlardır. Uruk III döneminde kaydedilmiş başka bir ilerleme de iki hecenin birleştirilmesiyle, sadece resimle ifade edilmeyen soyut kimi düşüncelerin ifade edilmesidir. Örneğin artık çizgisel bir içeriğe sahip olan insan başının yanına bir ekleme işareti konularak kapı ve ağız anlamı elde edilmişti. Aynı şekilde bir insan başının önüne bir bitki resmi konmuş, dal ve baş arasına çizilen iki küçük çizgi ile bu iki resmin yemek olduğuna işaret edilmişti. Bu şekilde Cemdet Nasr döneminde bütün Sümer kentlerinde yazı artık yaygınlaşmıştı

Yaklaşık iki bin yıldan beri kullanılmayan ve bu kez çözümü için büyük gayret sarfedilen çivi yazısından ilk kez, 1621 yılında İtalyan Seyyah Pietro Della Valle tarafından Şiraz'dan Napoli'ye arkadaşlarına gönderdiği bir mektupta bahsedilmiştir. Bu yazılara çivi yazısı adı 17. yüzyılda yaşayan Engelbert Kämpfer tarafından verilmiştir. 1674 yılında Jean Chardin isimli Fransız, Behistun kitabesi üzerindeki üç dilli Eski Persçe, Elamca ve Babilce yazılı çivi yazısının soldan sağa yazıldığını tespit etmiştir.

Behistun kitabelerinin Eski Farsça yazılı birinci kitabesinin Friedrich Münter'e göre Hinduların kutsal kitabı Avesta'nın diline benzediği ikinci kitabe hece çivi yazısı, üçüncü kitabe ise bir kelime yazısıdır. Çivi yazılarını çözmeye çalışan ve Almanya'da bir lise öğretmeni olan Georg Friedrich Grotefend, birinci kitabenin yazarı ile ikinci kitabenin yazarının babasının aynı işaretleri, yani aynı isimleri taşıdıklarını tespit etti. I. kitabenin yazarının babasına kral denilmediği halde, II. kitabenin yazarının babasına kral denildiğini buldu. Bunu Herodot'un Pers tarihi hakkında anlattığı Hystaspes oğlu Darius'un tahta çıkışı olayı ile birleştirerek I. kitabenin Hystaspes oğlu Darius'a, II. kitabenin ise Kral Darius'un oğlu Xerxes'e ait olduğunu, doğru olarak değerlendirdi. II. kitabeyi, Xerxes, büyük kral, krallar kralı, Akhamenid kralı Darius oğlu Xerxes şeklinde tercüme etti.

İngiltere'nin Irak'taki sefaret memurlarından Sir Henry Wilson da 1846 yılında eski Persçe metni (I. kitabeyi) Grotofend'den teferruatta ayrı, esasta aynı olarak tercüme etti ve çözülen I. kitabenin yardımı ile II. kitabeyi de okumaya çalıştı. Elam dilinde yazılmış olan II. kitabedeki çivi yazısının hece işaretleri ile yazıldığı ve tek dikey çivi

The first reference to cuneiform, after it remained unused for 2000 years is by Italian traveller Pietro Della Valle in 1621 in a letter sent from Shiraz to friends in Naples. The name cuneiform was coined by Engelbert Kämpfer in the 17th century. In 1674, Jean Chardin worked out that the multilingual cuneiform writing in the Behistun inscriptions, in Old Persian, Elamite and Babylonian, was written from left to right.

According to Friedrich Münter, the first of the Behistun inscriptions was in a language similar to that of the Avesta, the holy book of Zoroastrianism, while the second was written in a syllabic cuneiform script and the third in a word-based script. Georg Friedrich Grotefend, a German schoolteacher known for his contributions to the decipherment of cuneiform, found that the same sign was used for the fathers of the authors of the first and second inscriptions, and that, in other words, they had the same name. He also worked out that while the father in the first inscription was not referred to as king, the second was. On the basis of Herodotus' history of Persia, where Darius, son of Hystaspes, assumes the throne, Grotefend worked out, correctly, that the first inscription referred to Hystaspes' son Darius and the second to King Darius' son Xerxes. He translated the second inscription as "Xerxes, son of Darius, great king, king of kings, king of the Achaemenids".

In 1846, Sir Henry Wilson of the British Embassy in Iraq produced a translation of the Old Persian text of the first inscription very similar to Grotefend's, though somewhat different in its details, and attempted to to decipher the second inscription with the help of the first. He worked out that the cuneiform script in Elamite was syllabic and that the perpendicular signs were determinatives referring to personal names.

A very large number of cuneiform tablets, together with many other finds from the ancient settlements of Khorsabad and Nineveh, of the Assyrians' administrative centres, had been taken to Europe. It was found there that the script on some of these tablets was the same as that of the third Behistun inscription, known to be in Babylonian. The race started to decipher the third inscription, using the scripts of the first and second inscriptions, already deciphered, as a key.



işaretinin şahıs adlarını gösteren bir determinatif olduğu anlaşıldı.

Eski yerleşim yerleri olan Korsabad harabeleri ve Asur'un idare merkezlerinden olan Ninive'nin Koyuncuk harabelerinden toplanan çok sayıda eserlerle beraber bulunan çivi yazılı tabletler de Avrupa başkentlerine taşınmıştı. Toplanan bu eserlerden bazılarının üzerindeki çivi yazılarının Behistun/Bisütun abidesindeki III. kitabenin yazısı olan Babilce ile aynı olduğu görülmüştür. Bunun üzerine Batılı bilim adamları bütün gayretlerini Behistun anıtındaki III. dilin yazısının çözülmesine ağırlık verdiler. Çözülmüş olan I. ve II. kitabelerdeki çivi işaretlerini anahtar olarak kullandılar.

1857'de son bulunan Asur tabletini çevirerek "Londra'da Asya Cemiyeti'ne" gönderen W.H. Fox Talbot'un bu tercümeleri diğer meslektaşlarına da göndererek onlar tarafından da yapılmasını tavsiye etmesi sonrası Cemiyet Henry C. Rawlinson, E. Hincks and J. Oppert'den çeviri talebinde bulunmuştur. Birbirlerinden habersiz olarak çevirileri yapan uzmanların tercümeleri bir komisyon huzurunda açıldığı zaman, Akadca'nın çözülmüş olduğu görüldü.

Çivi yazısının çözülmesi neticesinde, Avrupa üniversitelerinde çivi yazısı ile uğraşan kürsüler kuruldu ve enstitüler açıldı.

KANEŠ (KÜLTEPE TABLETLERİ)

1881'de kaçakçılar aracılığıyla götürülen ve satın alma yoluyla biri Londra'daki British Museum'un, diğeri Paris'teki Bibliotheque Nationale'in koleksiyonuna giren Anadolu kökenli iki tabletin benzerliğini ilk defa saptayan kişi T. Pinches'tir. 1891'de W. Golenischeff, 1893'de F. Delitzsch ve 1894'te P. Jensen'in çalışmalarıyla bu tabletler üzerindeki gizem aralanmış, dillerinin M.Ö. II. binin başında kullanılan eski Asurca olduğu ve Kayseri yöresinden geldiği saptanmıştır. Biçimleri ve yazı karakteriyle diğer tabletlerden ayrılan bu çivi yazılı belgeler, bulundukları coğrafi bölge adıyla Kapadokya tabletleri olarak adlandırılmıştır. 1894'te P. Jensen tabletlerin buluntu yerinin Kaneş (Kültepe) höyüğü olabileceğini dile getirmiş ve 1924'te B. Landsberger Kaneş'i Kültepe'yle

In 1857, the Royal Asiatic Society in London sent copies of a recently discovered Assyrian tablet to Henry C. Rawlinson, E. Hincks and J. Oppert, after W.H. Fox Talbot had sent the Society his own translation and suggested that other scholars be invited to translate the same text. The appointed committee opened and compared the translations and found that Akkadian had effectively been deciphered.

Subsequently, a number of chairs and institutions were established at various European universities to work on cuneiform.

THE KANEŠ (KÜLTEPE) TABLETS

It was T. G. Pinches who first noticed the similarity of two Anatolian tablets, one at the British Museum in London, the other at the Bibliotheque Nationale in Paris, both smuggled out of Turkey in 1881 and bought by the two institutions. Work done on these tablets by W. Golenischeff in 1891, F. Delitzsch in 1893, and P. Jensen in 1894 showed that they were written in Old Assyrian, used in the early 2000s BCE, and came from the region around present day Kayseri. The tablets, different from others in form and script, are referred to as the Cappadocia tablets. In 1894, P. Jensen argued that the tablets may have come from the Kaneš tell, and in 1924 B. Landsberger showed Kaneš to be Kültepe, thus verifying Jensen's view.

Four digs were undertaken at the Kaneš tell, 20 km northeast of Kayseri, in 1893-1925. The first of these was led by E. Chantre in 1893-94, the second by H. Winckler in 1906, the third, in the same year, by H. Grothe, and the fourth by B. Hrozný, well known for his work on Hittite texts, in 1925. Finding out, by chance, about the district where the Assyrian traders lived, Hrozný discovered very many tablets in the lower city (kārum). Work on the Kaneš tell was discontinued in 1925-1948, re-started under the leadership of the Turkish History Association's T. Özgüç in 1948, and continued every summer with the exception of 1952, resulting in the discovery of many Old Assyrian tablets. Özgüç passed away in 2005 and was replaced by F. Kulakoğlu.

Kaneš tell is 20 m high at its highest points, and covers

özdeşleştirerek P. Jensen'in görüşünü desteklemiştir.

Kayseri'nin 20 km kuzeydoğusunda bulunan Kaniş (Kültepe) höyüğünde 1893-1925 yılları arasında dört kazı yapılmıştır. Bunlardan ilkini 1893/94'te E. Chantre, ikincisini 1906'da sondaj çalışmasıyla H. Winckler, üçüncüsünü aynı yıl H. Grothe, dördüncüsünü de 1925'te Hitit metinleri üzerindeki çalışmalarıyla tanınan B. Hrozný yapmıştır. Asurlu tüccarların oturduğu mahalleyi bir rastlantı sonucu öğrenen B. Hrozný, aşağı şehir (kārum)'de çok sayıda tablet keşfetmiştir. Kaniş (Kültepe) höyüğünde 1925-1948 yılları arasında araştırmalara ara verilmiş ve 1948'de Türk Tarih Kurumu adına T. Özgüç başkanlığında başlayan ve 1952 yılı dışında her yaz düzenli olarak sürdürülen kazılarda eski Asurca tabletler gün yüzüne çıkarılmıştır. 2005'te T. Özgüç'ün vefatıyla kazı başkanlığını F. Kulakoğlu üstlenmiştir.

Kaneş (Kültepe) höyüğü, yerden en fazla 20 m. yükseklikte ve 500 m. çapında yuvarlak biçimlidir. Bunun kuzeydoğu, doğu ve güneydoğusunda Asurlu tüccarların oturduğu aşağı şehir (kārum) yer almaktadır. Bugüne kadar yapılan kazılarda tepede eski Asurca yazılmış çok az tablet ele geçirilmiştir. Ele geçen tabletlerin büyük bir kısmı kārum'a aittir.

Anadolu'ya ticaret yapmak amacıyla gelen Asurlu tüccarlar Anadolu'nun yazı ile tanışmasına vesile olmuşlar ve böylece Anadolu, yazılı tarih devrine Asur Ticaret Kolonileri çağıyla girmiştir.

Asur Ticaret Kolonileri Çağı, Kaneş (Kültepe)'te II ve I-b tabakalarıyla temsil edilir. II. tabaka Asur krallarından Erišum I (M.Ö. 1974-1935) ile başlar ve Asurlu Naram-Sîn (M.Ö. 1835) ile sona erer. II. tabakada evler bir veya iki kapıyla sokağa açılır ve bazıları iki katlıdır. Bina toplulukları büro, ev ve tüccarların arşivlerinin ele geçtiği dükkânları içerir. Asurlu tüccarlar kuzeyde ikamet etmişler, evlerinde Anadolu üslubunda yapılmış mobilya ve kap kacak kullanmışlardır. Yaşadıkları çevreye tamamıyla uyum sağlamışlardır. Arkeologlar bu konutlarda binlerce çivi yazılı tabletin yanında metal objeler, hayvan biçimli ritonlar (ritüellerde kullanılan kap), geometrik desenli seramikler ele geçirmiştir. II. tabaka ile I-b arasındaki en önemli değişim evlerin mimarisinde görülür. I-b, Šamši-

a circular area about 500 m in diameter. The northeastern, eastern and southeastern parts are the kārum, where the Assyrian traders lived. Very few Old Assyrian tablets have so far been found in the upper parts of the tell, with the great majority being found in the kārum.

Assyrian merchants arriving in Anatolia to ply their trade brought writing with them, and the region thus entered the period of written history with the Assyrian Trading Colonies.

The Age of Assyrian Trading Colonies corresponds to levels II and I-b at Kaneš. Level II starts with Assyrian King Erišum I (1974-1935 BCE) and ends with King Naram-Sîn (1835 BCE). In level II, houses have one or two doors and some are two-storeyed. The buildings include offices, homes and shops where the traders' archives were found. The traders lived in the north, used Anatolian style furniture and pottery in their homes, and blended into local life. In addition to thousands of cuneiform tablets, archaeologists have found in these buildings metal objects, animal-shaped rhytons (containers used in rituals), pottery with geometric designs on them. The most significant difference between levels II and I-b is in the architecture of the buildings. Level I-b is contemporary with Šamši-Adad and his son Išme-Dagan, and ends in the latter half of the 18th century BCE. The lead figurines of Gods found in this level exhibit Hittite influence, and a small number of tablets were also found here.

The native population lived to the south of the traders' district. They participated in trading, but had no say in the way trade was run.

The documents found at Kaneš can be grouped under two headings. The first group consists of about 4500 tablets, found by clandestine digs, most of which have been published. These are now in museums and private collections. The tablets found by official archaeological digs constitute the second group. Those found by the digs led by E. Chantre and B. Hrozný are currently at the İstanbul Archaeological Museum. Most of the tablets, more than 20,000, however, were found after 1948. These are currently at the Kayseri Museum and the Ankara Anatolian Civilisations Museum.

Adad ve oğlu Išme-Dagan ile çağdaştır. M.Ö. 18. yüzyılın ikinci yarısında sona ermiştir. Bu tabakada kurşundan tanrı heykellerinde Hitit etkisi görülür ve az sayıda tablet ortaya çıkarılmıştır.

Yerliler, tüccarların oturduğu mahallenin güneyine yerleşmişlerdir. Bunlar ticarete katılmışlar, ama ticari yönetimde söz sahibi olamamışlardır.

Kaneş (Kültepe)'ten ele geçen belgeler iki grupta toplanır. Birinci grubu, kaçak kazılarla ele geçirilen ve çoğunluğu yayınlanmış olan yaklaşık 4500 adet tablet oluşturur. Bunlar farklı ülkelerdeki müzelerde ve özel koleksiyonlarda bulunmaktadır. İkinci grubu ise arkeolojik kazılarda elde edilen belgeler meydana getirir. E. Chantre ve B. Hrozný'nin yaptığı kazılarda bulunan çivi yazılı belgeler, İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde korunmaktadır. Kaneş (Kültepe)'te 1948'den itibaren yürütülen kazılarda ise tabletlerin büyük bir çoğunluğu ele geçirilmiştir. Bunların sayısının yaklaşık 20.000'in üzerinde olduğu bilinmektedir. Bu tabletler Kayseri Müzesi ve Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde bulunmaktadır.

Kaneş (Kültepe) höyüğünde gün yüzüne çıkarılan çivi yazılı belgeler, dört veya beş nesil boyunca süren ticarete ait özel arşivlerdir. Bu belgeler, tüccarların evlerinde bu iş için ayrılan bir odada, bir düzen içinde pişmiş topraktan mühürlenmiş küplerin içinde depolanmıştır. Bu belgelerin büyük çoğunluğunu, buraya yerleşen Asurlu tüccarların, Asur'da yaşayan aileleri ve meslektaşları ya da Anadolu'nun diğer yerleşim merkezlerindeki Asurlu tüccarlar arasında yapılan özel ve ticari yazışmalara ait mektuplar oluşturur.

Mektuplar, kalıplaşmış ifadelerle başlar: a-na ŞA1 qí-bi-ma um-ma ŞA2 (ŞA1'e (söyle) ŞA2 şöyle (söyler); (ŞA şahıs adını tanımlar) ya da um-ma ŞA2-ma a-na ŞA1 qí-bi-ma (şöyle (söyler) ŞA2 ŞA1'e söyle) şeklindedir. İlk yazılan ad her zaman önemli bir şahsiyettir. Mektuplar, ticaret sisteminin yanı sıra aile ve günlük yaşamının nasıl olduğunu dair de bilgiler vermektedir.

Bir diğer grup borç anlaşmalarıdır. Bu metinler, bize borcun miktarını, borçluların milliyetini, alacaklıları, tanıkları, faiz oranlarını ve borcun ödeme süresini açıklar. Diğer belgelerden özel yapıları ve deyimleriyle farklılık gösteren bu tabletler şu cümle ile başlar: ŞA1 iṣṣer ŞA2

The cuneiform tablets found at the Kaneš tell consist of private archives concerning commercial activity ranging over four or five generations. These documents were stored in sealed clay pots at the traders' homes in a room set aside for this purpose.

A great majority of the documents consist of private and commercial correspondence between the Assyrian traders here and their families and colleagues back in Assyria or traders elsewhere in Anatolia. These letters always start in the same way: "a-na ŞA1 qí-bi-ma um-ma ŞA2" (to ŞA1 (tell) ŞA2 thus (says); (ŞA signifying a person's name) or "um-ma ŞA2-ma a-na ŞA1 qí-bi-ma" (thus (says) ŞA2 to ŞA1). The first name is always an important person. The letters provide us with information on family and daily life, as well as the trading system.

A second group of documents consists of credit agreements. These tell us the amount of the loan, the borrower's nationality, the identity of the creditor and the witnesses, the rate of interest and the maturity of the loan. These tablets differ from the others and start with, "ŞA1 iṣṣer ŞA2 išu" (ŞA2 borrowed the money from ŞA1; ŞA1 is the lender). This is followed by "hamuštum," which indicates the maturity of the loan, and by: "išaqqal šuma la iškul" (will pay, if he does not pay) "ṣibtum uṣab" (will add interest). "Līmmum" indicates peoples names and the names of the months.

Another group of tablets consists of court rulings. These are legal texts that have their own characteristic terminology. They concern witnesses presented to the kārum when disagreements arise. Oaths are sworn by the witnesses.

In addition to these, special contracts of various kinds have also been found in the traders' archives. There are examples of family law, and marriage and adoption contracts. There are agreements on the sale and purchase of various goods, their transportation and storage. While few in number, there are also tablets concerning fitness exercises.

Traders from Assyria brought tin and fabrics to Anatolia, and took gold and silver back to their homeland. Tin was the centrepiece of trade between Cappadocia and Assyria. The Assyrian traders also marketed fabrics, some



išu (ŞA2 parayı ŞA1'den aldı; ŞA1 alacaklıdır). Bunu ödeme süresini açıklayan hamuštum izler ve cümle şu deyimle devam eder: išaqqal šuma la išqul (ödeyecek eğer ödemezse) šibtum uṣab (faiz ilave edecek). Līmmum şahıs adları ile ay adları tarihlemeyi belirler.

Bir grubu da mahkeme kararları oluşturur. Bunlar karakteristik yazılış şekilleri olan hukuki metinlerdir. Burada anlaşmazlıklarla ilgili olarak kārum'a gösterilen tanıklar söz konusudur. Tanıklığının doğruluğunu kanıtlamak amacıyla yemin edilir.

Bunların dışında tüccarların arşivlerinde değişik tipte özel kontratlar da bulunmuştur. Ayrıca aile hukukuna dair evlenme, evlat edinme kontratları da görülür. Farklı malların alım satımıyla, nakli ve depolamasıyla ilgili kontratlar da Kaneş (Kültepe) çivi yazılı belgeleri içinde yer almaktadır. Asurlu tüccarların arşivinde ticari metinlerin yanında az sayıda olmakla beraber egzersiz metinlerine de rastlanılmıştır.

Asur'dan gelen kervanlar, Anadolu'ya kalay ve kumaş getirmiş, dönüşlerinde de Anadolu'dan altın ve gümüş götürmüşlerdir. Kapadokya ve Asur arasındaki ticaretin ana sebebi kalaydır. Bunun yanı sıra Asurlu tüccarlar, kalayla birlikte bir kısmı güney Mezopotamya'dan ithal edilen, diğeri ise Asurlular tarafından üretilen kumaşları da Anadolu'da pazarlamışlardır. Tüccarların Asur'da yaşayan eşleri ve kızları da evlerinde kumaş dokuyarak ticarete katılmışlardır. Malların nakli eşeklerle sağlanmıştır.

Kaneş (Kültepe)'te evlenme ve boşanmada kadın ve erkek eşit haklara sahiptir. Yerli kadınla evlenen Asurlu tüccarların yerli geleneğe uymaları zorunludur. Asurlu tüccar geri dönmemek üzere Asur'a giderken eşine aynî tazminat ödemektedir.

Koleksiyonda yer alan üç adet çivi yazılı tablet, ön ve arka yüzlerine ait fotoğraflardan incelenmiş ve burada yer alan metinlerin transkripsiyonu yapılmıştır.

1) 264 (307) Numaralı Metin

İmdīlum, Ennum-Bēlum ve Aššur-ṣulūlī'nin Puzur_Aššur'a yazdığı bir mektuptur. Kumaşların dağıtımı ele alınmaktadır. Bunların bir miktarı Hahhum'da bir ticari firmaya, bir miktarı da saraya bırakılmaktadır. Ayrıca

of which was imported from southern Mesopotamia and some manufactured in Assyria. The traders' wives and daughters back in Assyria contributed by making fabrics at home. The goods were transported by donkey caravans.

In Kaneš, men and women had equal rights in matters of marriage and divorce. Assyrian traders who married local women were required to act in accordance with local traditions. When returning to Assyria for good, they had to pay their wives compensation in kind.

The contents of the three cuneiform tablets in the collection are as follows:

1) Text Number 264 (307)

This is a letter written by İmdīlum, Ennum-Bēlum and Aššur-ṣulūlī to Puzur_Aššur. It concerns the way in which a quantity of fabric is to be distributed. One part is to be sent to a commercial company in Hahhum, and another is for the palace. A third part is to be bought and paid for by the palace. Nishatum tax is to be paid on these textiles.

2) Text Number 268 (311)

A tablet concerning the payment of rent for black donkeys.

3) Text Number 272

A letter written by Aššur-ṭāb to İmdīlum. It concerns tin trading.

HITTITE TABLETS

The land of the Hittites, who created the first political entity in Anatolia around 1650 BCE, is referred to as KUR ^{URU}Hatti, the land of Hatti, in their own cuneiform tablets. Their capital was called ^{URU}Hattuša, the city of Hattuša. Architect and archeologist Charles Texier found the ruins of Hattuša in Boğazkale in the province of Çorum in 1834. In 1893-94, Ernest Chantre led the first systematic excavations in Hattuša. Digging in Büyükkale, where Yazılıkaya (the inscribed rock), the Great Temple and the palace of the Hittite king were found, Chantre found clay pots and fragments of cuneiform tablets. The significance of the finds led the German Oriental Society

kumaşların bir miktarı da saray tarafından değeri karşılığı satın alınmaktadır. Bu kumaşlar için nishatum vergisi de ödenmektedir.

2) 268 (311) Numaralı Metin

Kara eşeklerin kirasının ödenmesiyle ilgili bir tablettir.

3) 272 Numaralı Metin

Aššur-ṭāb'ın İmdīlum'a yazdığı bir mektuptur. Kalay ticaretiyle ilgilidir.

HİTİT TABLETLERİ

M.Ö. 1650'li yıllarda Anadolu'da ilk siyasi birliği kuran, günümüzde Hititler olarak adlandırılan kavim, kendilerinden bize kalan çivi yazılı tabletlerinde ülkelerine KUR ^{URU}Hatti yani "Hatti ülkesi" demekteydiler. Başkentleri ise, ^{URU}Hattuša "Hattuša şehri" idi. 1834 yılında, mimar ve arkeolog Charles Texier, Çorum'un Boğazkale ilçesinde yer alan Hattuša'nın kalıntılarını buldu. Hattuša'da, E.Chantre 1893-94'te ilk sistemli kazıların yürütücüsü oldu. Chantre, Yazılıkaya, Büyük Tapınak ve Hitit kralının sarayının bulunduğu Büyükkale'de yaptığı kazılarda pişmiş toprak kaplar ve çivi yazılı tablet parçaları buldu. Çıkan buluntuların öneminden dolayı, 1906'da Hattuša'da Alman Şark Cemiyeti tarafından ilk büyük kazılara başlandı. Tabletlerin konuları, Hitit ile Mısır arasında yapılan mektuplaşmalar, antlaşma metinleri, bayram metinleri gibi çeşitli konuları kapsıyordu. Bunun yanında, mühür sahibinin adının hem çivi yazısıyla hem de hiyeroglifle yazıldığı mühür baskıları da ele geçmiştir.

Kuššara şehri kralı olan Pithana'nın oğlu Anitta, Orta Anadolu'daki şehir devletlerini bir krallık altında birleştirmiştir. Başkentini Kuššara'dan, Kayseri'nin 20 km. kuzeydoğusundaki Kaneš'e (diğer bir adı da Neša) taşımıştır. Hititler kullandıkları dile, nešumnili veya kanišumnili, yani Neša dili, Kaneš dili (Nešaca, Kanešce) adını veriyorlardı; fakat bu ad günümüzde galat-ı meşhur olarak "Hititçe" ibaresiyle yer değiştirdi. Anitta daha sonra Hattuša'yı fethetmiş, ancak bu şehri lânetlemiştir. Lânet tutmamış, sonraki yıllarda ismi Hattušalı anlamına gelen Eski Hitit Dönemi krallarından Hattušili de, Hattuša'yı

to start the first major excavations in Hattuša. The tablets found included correspondance between the Hittites and Egypt, texts of treaties and holiday messages. Imprints of seals were also found, which showed the owners name in cuneiform and in hieroglyphics.

Anitta, son of Pithana, king of the city of Kuššara, united the city states of central Anatolia under one kingdom, and moved his capital to Kaneš (also known as Neša), 20 km northeast of present day Kayseri. The Hittites called their own language nešumnili or kanišumnili, the language of Neša or the language of Kaneš, but this, incorrectly, tends today to be called Hittite. Anitta then conquered Hattuša, but put a curse on the city. The curse clearly did not work, as Old Hittite Period King Hattušili, whose name meant "from Hattuša", made the city his capital.

A total of 27 Hittite kings (Lugal in Sumerian) ruled in Anatolia and northern Syria in 1650-1200. King Hattušili I, referred to as LÚ ^{URU}Kuššar (man from Kuššar, a city in central Anatolia) in Hittite sources, crossed the Euphrates, about 700 years after Sargon of Akkad, and expanded his borders into Mesopotamia. His grandson Muršili I conquered Halpa (present day Halep) and Babylon (literally, God's gate). King Telipinu, in an attempt to put an end to the feuds in the Hittite palace, published a decree to regulate the line of succession and one of the first codes of law in history. Telipinu himself, however, was overthrown and killed by his rivals for the throne. King Šuppiluliuma I, who acceded to the throne in 1350 BCE, signed a treaty with the land of Azzi-Hayaša (in present day Erzurum-Erzincan) and added the city of Kargamiš (present day Gaziantep) to the Hittite Empire.

It was also in this period that Tutankhamun's widow asked to marry one of Šuppiluliuma's sons. The son in question would then become ruler of Egypt. Šuppiluliuma sent his son Zannanza to Egypt, but the young man died or was killed on the way. Šuppiluliuma avenged himself by sending another of his sons, future king Arnuwanda II, to invade Egyptian lands in Syria. Arnuwanda returned with considerable loot and slaves, but also brought the plague into the land of Hatti. The plague reached the palace, killing both Šuppiluliuma and Arnuwanda. We have the text of the prayers said by Muršili II, who rose

başkenti yapmıştır.

Toplam 27 kralın (Sümercesi ile LUGAL) tahta geçtiği Hititler, 1650-1200 yılları arasında, Anadolu'da ve Kuzey Suriye'de hüküm sürmüşlerdir. Annallerinde kendisini, LÚ ^{URU}Kuššar (Kuššarlı Adam= Kuššar, Orta Anadolu'da bir şehir) olarak niteleyen Kral I. Hattušili, Akadlı Sargon'dan yaklaşık 700 sene sonra Fırat Nehrini ilk olarak geçerek Mezopotamya'ya doğru sınırlarını genişletmiştir. Torunu I. Muršili Halpa'yı (Halep) ve Babil'i (Tanrının kapısı anlamındadır) fethetmiştir. Kral Telipinu, kendisinden önce Hitit sarayında vuku bulan kan davalarını sonuçlandırmak için tahta çıkış sırasını belirleyecek bir ferman yayınlamış ve ilk kanun derlemesini yapmıştır. Saltanat uğruna dökülen kanlardan Telipinu da nasibini almıştır ve Kral karşıt görüşlü kişiler tarafından öldürülmüştür. İmparatorluk dönemi kralı M.Ö. 1350'de tahta geçen I. Šuppiluliuma, bugünkü Erzurum-Erzincan civarına denk gelen Azzi-Hayaša ülkesiyle antlaşma yapmış ve Gaziantep'te bulunan Kargamiš kentini Hitit topraklarına katmıştır. Bu dönemde, Firavun Tuthankamon'un dul eşi, Šuppiluliuma'dan kendisine oğullarından birini kendisine koca ve Mısır'a da hükümdar olarak göndermesini istemesi tarihin oldukça ilginç sayfalarından birini oluşturur. Šuppiluliuma, oğlu Zananza'yı gönderir, ancak oğlu yolda ölür veya öldürülür. Šuppiluliuma öç almak üzere II. Arnuwanda'yı Suriye'deki Mısır topraklarını işgal etmek için gönderir. Arnuwanda bol ganimet ve esirle geri gelir, fakat bunların yanında bir de veba salgınını Hatti ülkesine taşımış olur. Veba, saraya kadar ulaşır ve hem Šuppiluliuma hem de Arnuwanda vebadan ölürler. İlk tarih yazıcısı olan, çocuk denecek yaşta tahta geçen II. Muršili'nin, Anadolu'yu kasıp kavuran vebaya karşı Tanrılara yalvardığı dua metinleri mevcuttur. Daha sonra babasının tahtına geçen I. Muwattali başkenti, güney Anadolu'daki Tarhuntašša'ya taşır ve 1274'te Kadeš savaşında II. Ramses'e karşı savaşır. Babası Muwattalli'den sonra Urhi-Tešup başkenti tekrar Hattuša'ya taşır, fakat iç savaş sırasında amcası III. Hattušili tarafından tahttan indirilir. Hattušili de II. Ramses ile antlaşma yapar.

Hattušili'nin oğlu IV. Tuthaliya zamanında Hititler, kuzey Mezopotamya'daki bir savaşta Asurlulara yenilirler. Bilinen son kral II. Šuppiluliuma, Kıbrıs (Alašiya)

to the throne at a very young age and was the first ever historian, pleading with the Gods to put an end to the plague. King Muwatalli I made Tarhuntašša in southern Anatolia his capital and, in 1274 BCE, fought the battle of Kadeš against Ramesses II of Egypt. Muwattalli's son Urhi-Tešup restored Hattuša as the empire's capital city, but was overthrown by his uncle Hattušili III after a civil war. Hattušili III signed a peace treaty with Ramesses II.

Under Hattušili's son Tudhaliya IV, the Hittites fought and lost a war with the Assyrians in northerrn Mesopotamia. The last known Hittite king, Šuppiluliuma II, won a naval battle near Cyprus (Alašiya), but the empire, by then, was on its last legs.

There were many factors, such as assaults by the tribes from the northern mountains, the sea faring tribes, internal uprisings and long-lasting famines, which contributed to Hatti's final collapse.

We now have over 25,000 Hittite cuneiform tablets, at the Ankara, Istanbul and Çorum museums, and these are invaluable sources which shed a powerful light on the history of Anatolia.

Hattuša was declared a World Heritage Site by UNESCO in 1986, and the cuneiform tablets from Hattuša were included in UNESCO's World Memory Register in 2001.

Prof. Theodor Bossert, who was appointed professor of "Linguistics and Art of Ancient Asia Minor" at Istanbul University in 1934, wrote, "In Turkey, learning the Hittite language is a national duty." Indeed, learning and teaching these languages must be considered a national obligation. In this way will future generations know their history and draw lessons from it.

The cuneiform tablets in the collection:

1) Text Number 265 (308)

There are lines of cuneiform writing on one side of this fragment of a tablet, but the ends of the lines are broken. Parts of the upper and left-hand edges are preserved. Only one or two words are preserved on each line. The other side of the tablet is broken.



açıklarında yaptığı bir deniz savaşında galibiyet elde eder; ama bu arada da artık imparatorluk çökmüştür.

Hatti'nin çökmesindeki etkenler, kuzeydeki dağlarda yaşayan kabilelerin saldırıları, deniz kavimleri, iç ayaklanmalar ve uzun süren kıtlıklar gibi nedenlerdir.

İşte bu büyük Hitit Devletinden geriye kalan 25 bini aşkın çivi yazılı tablet, Anadolu'nun tarihine ışık tutan birinci dereceden paha biçilmez kaynaklar olarak Ankara, İstanbul ve Çorum Müzelerinde koruma altındadır.

Hattuša, 1986 yılında UNESCO'nun "Dünya Miras Listesine" alınmış ve Hattuša'dan günümüze ulaşan çivi yazılı tabletler de 2001 yılında UNESCO'nun "Dünya Belleği Listesine" alınmıştır.

1934'de, İstanbul Üniversitesi Eski Önasya Dilleri ve Kültürleri Kürsüsünde görev yapan Prof. Dr. H.Theodor Bossert, 1935'de yayınladığı "Etice Formlar Bilgisinin Örnek Derlemesi" adlı kitabının ön sözünde şu ifadeye yer vermiştir: "Türkiye'de Eticeyi öğrenmek ulusal bir ödevdir." Prof. Dr. Bossert'in yazdığı gibi bu dilleri öğrenmek ve hatta öğretmek ulusal bir görevdir. Böylelikle tarihini bilen ve tarihten dersler çıkararak geleceğe güvenli adımlarla ilerleyen nesiller yetişecektir.

Koleksiyonda bulunan çivi yazılı tabletlerin açıklamaları:

1) 265 (308) Numaralı Metin

Tabletin tek yüzünde, son kısımları kırık çivi yazılı satırlar bulunmaktadır. Tabletin üst kenarının bir bölümü ile sol kenarının bir kısmı korunmuştur. Her satırda bir veya iki kelimenin korunabildiği görülmektedir. Arka yüz ise kırıktır.

Tabletin mahiyeti konusunda, korunan kelimelerden, tabletin 5 ve 7. satırlarında belgelenen galaktar- ve parhuenaš- kelimeleri ip ucu mahiyetindedir. Bu kelimelerden anlaşıldığına göre tabletin konusu bir ritüeldir (ayindir).

Kizzuwatna'ya (Çukurova) özgü Evokation ritüellerinde (bir şeylere kızdığı için kaybolup giden tanrıları veya düşmanlara ait olan tanrıları tekrar ülkeye getirip onların

The words galaktar- and parhuenaš- in lines 5 and 7 give us a clue about the subject matter of the tablet. They may indicate that the tablet concerns a ritual.

The words galaktar- and parhuenaš- are often found in Kizzuwatna (present day Çukurova) ‹evokation rituals' (rituals to summon back to the country Gods who have left in anger or the enemy's Gods) and certain other rituals. Galaktar- and parhuenaš- are thought to have been used in the rituals to attract and placate the Gods. While not absolutely certain, this is what they are thought to mean:

Line 5, parhuenaš - "a kind of cereal" or "a sweet drink, fruit juice, nectar";

Line 7, galaktar - "to calm?, a calming drink?, a tranquilising substance?, opium".

Next to these two words, on line 6, we see the word UDUiyant - "sheep or a type of sheep".

2) Text Number 266 (309)

There are lines of cuneiform writing on one side of the tablet, but both ends of the lines are broken. This is a fragment from the central part of a tablet and the back is broken.

The tablet is a list of sacrificial offerings in Hurrian. In addition to sacrificial animals such as I MUŠEN (one bird), I UDU (one sheep), we find ambašši - "offering to be burnt", and naši- "sacrificial offering". The tablet also includes a list of the Gods to whom the animals are sacrificed:

DNi-n]a-at-ta DKu-li-it-ta in line 7,

DAl-l]a-a-ni in line 4,

DNIN.]GAL in line 5,

DIŠTA]R in line 6,

DD]am-ki-na in line 9.

3) Text Number 269

This fragment of a tablet is severely damaged and very little writing is still visible on it. This is a fragment from the central part of a tablet and the back is broken.

lütfuna ermeyi amaçlayan ayinler) veya bazı ritüellerde galaktar- ve parhuenaš- kelimelerine rastlanır. Bunlar ritüel hazırlığında, Tanrıları cezbetmeye ve yatıştırmaya yarayan iki kurban maddesidir. Hâlen kesinlik kazanmamış olan anlamları şöyledir:

5. satırda, parhuena- "bir çeşit tahıl" veya "tatlı bir içki, meyve suyu, nektar",

7. satırda, galaktar- "yatıştırma?, yatıştırıcı bir içki?, teskin edici madde?, afyon".

Bu iki kelimenin yanında 6. satırda, ^{UDU}iyant- "koyun veya koyun türü" kelimesi de yer almaktadır.

2) 266 (309) Numaralı Metin

Tabletin tek yüzünde, baş ve son kısımları kırık çivi yazılı satırlar bulunmaktadır. Tabletin orta kısmına ait bir parçadır ve arka yüzü kırıktır.

Tabletin konusu, Hurrice kurban terimlerinin yer aldığı bir kurban listesidir. I MUŠEN (I kuş), I UDU (I koyun) gibi kurban hayvanlarının yanında, Hurrice olan ambaššši- "yakma kurbanı", naši- "Hurrice kurban terimi" kelimeleri belgelenmektedir. Tablette aynı zamanda kurbanların sunulduğu tanrı isimleri de mevcuttur:

4'. satırda ^{D}Al-l]a-a-ni

5'. satırda ^{D}NIN.]GAL

6'. satırda ^{D}IŠTAR

7'. satırda ^{D}Ni-n]a-at-ta ^{D}Ku-li-it-ta

9'. satırda ^{D}D]am-ki-na.

3) 269 Numaralı Metin

Bu tablet parçası oldukça yıpranmış olduğundan üzerinde sadece korunabilmiş birkaç işaret yer almaktadır. Tabletin orta kısmına ait bir parçadır ve arka yüzü kırıktır.



KAYNAKÇA
BIBLIOGRAPHY

A. Aker, "Hitit Seramikleri ve Kullanım Amaçlarına Göre Sınıflandırılması", Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Protohistorya ve Ön Asya Arkeolojisi Bilim Dalı, Konya, 2009.

A. M. Darga, Karatepe, Azativataya Kalesi'nin Çanak-Çömlek Buluntuları, Anadolu Araştırmaları X, 1986.

A. M. Darga, Hitit Sanatı, Akbank Yayını, İstanbul, 1992.

A. M. Dinçol, Hititler Anadolu Uygarlıkları, İstanbul, 1964.

A. Perizat Tümen Genç, Hitit Seramikleri, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2005.

A. Çilingiroğlu, "Urartu Apadanasının Kökeni", Anadolu Araştırmaları VI, İstanbul, 1978.

A. Ü. Erdem, Anadolu'da Demir Çağı Yivli Keramik Geleneği, Doktora Tezi, İzmir, 2009.

Ahmet Ünal, Hititler Devrinde Anadolu 1, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2002.

Ahmet Ünal, Hititçe-Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük, Hattice, Hurrice, Hiyeroglif Luvicesi, Çivi Yazısı Luvicesi ve Palaca Sözcük Listeleriyle Birlikte, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara, 2016.

B. Helwing, H. Fehmi, İran'da Demir Çağı, Arkeo Atlas 4, 134-143, 2005.

B.H.L., Van Gessel, Onomasticon of the Hittite Pantheon, Handbuch der Orientalistik, Der Nahe und Mittlere Osten, Part 1, Leiden-New York-Köln, 1998.

B. Landsberger, Über die Völker Vorderasiens im dritten Jahrtausend, s. 213-244. 1924.

B. Hrozný, Rapport Préliminaire sur les Fouilles Tchécoslovaques de Kültepe, Syria 8, s. 1-12, 1927.

C. Michel, Innāya dans les Tablettes Paléo-assyriennes, vol. 1 Analyse et vol. 2 Édition des Textes, Paris, 1991.

C. Michel, Correspondance des Marchands de Kaniš au Début du IIe Millénaire avant J.-C., Paris, 2001.

C. Sevim, Hitit Seramik Sanatı ve Günümüz Seramik Sanatına Etkiler, 2005.

E. Akurgal, Anadolu Uygarlıkları, İstanbul, 1988.

E. Akurgal, Anadolu Kültür Tarihi, Tübitak Popüler Bilim ve Kitapları 67, Ankara, 2000.

E. Akurgal, Anadolu Uygarlıkları, 1988, İstanbul.

E. Bilgiç, Çivi Yazılı Hukuki-İktisadi Kaynaklar, Mahiyet ve Muhtevaları, Belleten, Cilt: XI, Ekim 1947.

F. Kınal, Çivi Yazısının Doğuşu ve Gelişmesi, Tarih Araştırmaları Dergisi, Ankara Üniversitesi, Dil, Tarih, Coğrafya Fakültesi, Ankara, 2009.

F. Canpolat, Boğazköy'den Karatepe'ye, Hititbilim ve Hitit Dünyasının Keşfi, Editör: Fatma Canpolat, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001.

Helmuth Theodor Bossert, Etice Formlar Bilgisinin Örnek Derlemesi, İstanbul Üniversitesi Arkeoloji Enstitüsünün Birinci Yayını, İstanbul, 1935.

H. İ. Altunkaya, Eğitimin Bir Unsuru Olarak Hititlerde Yazı ve Yazı Aletleri, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2007.

H.Gustav Güterbock-Harry. A.Hoffner, The Hittite Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago, P, P/3, Chicago, 1997.

H. Altuğ, Akhaemenid döneminde Anadolu'da Demir Çağı'nda İran, Sosyo-Kültürel Yapı, Önemli Yerleşmeler ve Dönemin Arkeolojik Kalıntıları, T.C. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı Dönem Projesi, Çorum, 2014.

K. Güzel, Önasya ve Ege Uygarlıklarında İlk yazılı Kaynaklar, Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir, 2015.

K.Balkan, İnandık'ta 1966 Yılında Bulunan Eski Hitit Çağı'na Ait Bir Bağış Belgesi, Ankara, 1973.

K. R. Veenhof, Aspects of the Old Assyrian Trade and its Terminology, Leyde, 1972.

K. Köroğlu, Demir Çağı'nda Önasya ve Urartu Krallığı, Aktüel Arkeoloji, Sayı: 30, İstanbul

M. S. Ar, Çivi Yazılı Kaynaklara Göre Türkçe- Etice-Hurrice Arasındaki Bağlar, Belleten, Cilt: VIII, I.Teşrin 1944.

M. Tosun, K. Yalvaç, Sumer Dili ve Grameri, Ankara 1981.

M. Tosun, K. Yalvaç, Sumer, Babil, Assur Kanunları ve Ammi-Şaduga Fermanı, Ankara, 1975.

M. Tosun, Sümer, Babil ve Assurlularda Hukuk, Kanun ve Adalet Kavramları ve Bunlarla İlgili Terimler, Belleten, Cilt: XXXVII, Ekim 1973.

M. D. Danti, "The Late Bronze And Early Iron Age In Northwestern Iran", Oxford University Press, 2013

M. T. Larsen, Old Assyrian City-State and its Colonies, Copenhague, 1976.

M. İçhisar, Les Archives Cappadociennes du Marchand İmdilum, Paris, 1981.

N. G. Genç, Eskiçağ'da Önasya'da Yazı ve Diller, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013.

O. Belli, E. Konyar, Doğu Anadolu Bölgesi'nde Erken Demir Çağı Kale ve Nekropolleri, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2003.

P. Jensen, Die Kappadokischen Keilschrifttäfelchen, ZA 9, s. 62-81., 1894.

P. Garelli, Les Assyriens en Cappadoce, Paris, 1963.

R. H. Dyson, Jr., Problems of Protohistoric Iran as seen from Hasanlu, Journal of Near Eastern Studies, Vol: 24, 1965.

R. Kuzuoğlu, Eski Asurca Metinlerinde Geçen Coğrafya Adları, Doktora Tezi, Ankara, 2007.

Rukiye Akdoğan, Huqqana Antlaşması (A Nüshası) Transkripsiyon ve Tercümesi, Höyük, sayı 4, s.1-74. 2011.

S. Kroll, (Haz. K. Köroğlu, E. Konyar), İran'daki Urartu Şehirleri, Urartu Doğuda Değişim, İstanbul, 2011.

T. Özgüç, Maşathöyük Kazıları ve Çevresindeki Araştırmalar, TTK Y V, Ankara, 1978.

Theo van den Hout, Hazırlayanlar: M. Doğan - M. Alparslan, Hitit Krallığı ve İmparatorluğu'nun Kısa Tarihi, Hititler Bir Anadolu İmparatorluğu, s. 22-47., Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2013.

Volkert Haas, Gernot Wilhelm, Hurritische und luwische Riten aus Kizzuwatna, Hurritologische Studien I, Alter Orient und Altes Testament Sonderreihe, Veröffentlichungen zur Kultur und Geschichte des alten Orients, K.Bergerhof, M.Dietrich, O.Lortez (Hg.), Neukirchen-Vluyn, 1974.

Volkert Haas, Geschichte der hethitischen Religion, Handbuch der Orientalistik, Erste Abteilung, der Nahe und Mittlere Osten, fünfzehnter Band, Leiden-New York-Köln, 1994.

Volkert Haas, Die hurritischen Ritualtermini in hethitischem Kontext, Corpus der hurritischen Sprachdenkmäler 1/9, Roma, 1998.

W. Golenischeff, Vingt-quatre Tablettes Cappadociennes, Saint-Pétersbourg, 1891.